

Figyelő, nr 44/2009 (szám - október 29)

http://www.fn.hu/hetilap/20091026/elszalasztott_deficitesely/

Interjú

Iszalasztott deficitesély

InterjúA varsói kormány elkésett a válságkezeléssel, pedig ha időben lép, ma nem csupán 1 százalék lenne a lengyel növekedés – véli Grzegorz W. Kolodko közgazdászprofesszor, korábbi négyszeres pénzügyminiszter.

- *Alighanem Lengyelország lesz az idén az Európai Unió egyetlen tagállama, amely pozitív, az előrejelzések szerint 1 százalék körüli GDP-növekedést produkál. Miben rejlik a lengyel titok?*

- Nincs titok. Csupán szerencse. Való igaz, az elmúlt években elindított folyamatok is éreztetik a kedvező hatásukat, másrészt viszont ne felejtjük el, hogy alig két esztendeje Lengyelországban volt olyan negyedév, amikor az előző évi azonos időszakhoz viszonyítva a növekedés elérte a 7,4 százalékot. Azaz, amikor a GDP-bővülés ma 0 és 1 százalék között billeg, az valójában azt jelenti, hogy a dinamikánkból több mint 6 százalékpontot elveszítettünk. Ez nagyon sok! Lengyelországot nem Magyarországhoz vagy Litvániához, és nem is Németországhoz vagy Oroszországhoz kellene hasonlítani, hanem azt a potenciált kell nézni, amellyel az ország gazdasága ma is rendelkezik. Ugy vélem, ha a kormány helyes gazdaságpolitikát folytatott volna, ma 3,0–3,5 százalékos lenne a tempó.

- *A globális recesszió közepette is?*

- Igen, még a globális recesszió közepette is. Egyszóval, jó hír, hogy jobban teljesítünk, mint a régió többi országa, rossz hír viszont, hogy nem vagyunk azon a szinten, ahol lehetnénk.

- *Azt fájjalja, hogy Lengyelország sokat veszített a korábbi lendületéből, csak hogy mások sokkal többet estek vissza – köztük a tavaly-tavalyelőtt még látványosan száguldó Szlovákia is.*

- Tény, az exportszektorunk, legalábbis rövid távon, nem szenvedett el olyan súlyos csapást, mint például Szlovákiáé. E téren feltétlenül segített a valutaárfolyam 2008. nyár végi összeomlása. A zloty rettenetesen felülértékelt volt: a csúcson 1 euró 3,2 zlotyt ért. Hét-nyolc hónappal később viszont már 4,9 zlotyt adtak egy euróért. Ez pedig még a kis- és közepes vállalkozások számára is nyereségessé tette az exportot, következésképpen a kivitelünk sokkal kisebb mértékben zsugorodott, mint Szlovákia, Magyarország vagy akár a nyersanyag-kivitteltől függő Oroszország esetében. Ennek köszönhetően az ország

gazdasága az elkövetkező időszakban inkább stagnál, nem fordul recesszióba. Ez azonban nem a kormány érdeme. A hivatalos varsói gazdaságpolitika ma leginkább a kivárásról szól. A kormány potyautasként ücsörög a nemzetközi válságkezelés vonatán: mindmáig nem vetett be semmiféle érdemi fiskális gazdaságélénkítő eszközt, amely az infláció felpörgetése nélkül ösztönözne volna a keresletet. A kríziskezelést a gazdaság spontán folyamataira hagyta, s hála a korábbi évek helyes fiskális lépéseinek, a zloty leértékelődésének, illetve a gazdasági szereplők szakértelmének, eddig szerencséje volt. Ugyanezt a kérdést azonban egy év múlva már aligha teszi fel nekem. Jövő ilyenkor a lengyel növekedés az egyik leglassúbb lesz az Európai Unióban.

– *Miért lát ilyen sötétben?*

Fotó: Kalló Iván

–A legtöbb uniós tagország, nyugaton és keleten egyaránt, már túljutott a mélyponton, s ha nem is ígérkezik villámsebesnek a fellendülés, a recesszióból való kilábalás görbéje „U” alakú lesz. Ezzel szemben a lengyel gazdaság „L” alakú görbe mentén mozog majd, vagyis hosszabb távon megreked a mai, stagnálás közeli szinten. Maga a kormány előrejelzése tartalmaz a következő három évre 1–3 százalék közötti, azaz átlagosan alig 2 százalékos növekedést. Ez elmarad az uniós 27-ek átlagától, sőt a 10 új közép- és kelet-európai tagországtól is. Jövőre tehát vége szakad Varsóban a politikai marketing szintjére emelt sikerpropagandának.

– *Ön négy különböző baloldali kormányban is pénzügyminiszter és miniszterelnök-helyettes volt, nem meglepő tehát, ha bírálja a Donald Tusk vezette jobboldali kabinetet. Mégis, miből gondolja, hogy a kormánynak a világméretű recesszió közepette nagyobb lett volna mozgástere, mint amit kihasznált?*

– Valóban négy, a centrumtól balra lévő kormánynak is a miniszterelnök-helyettese voltam. Csakhogy a valóságban ezek messze nem voltak olyan baloldaliak, mint ahogyan a felületes elemzők el szokták könyvelni őket. Másodszor, én egy párton kívüli technokrata voltam

ezeket a kabineteken belül. Harmadszor pedig, a jelenlegi kormánnyal szemben megfogalmazott kritikám nem holmi ideológiai hovatarozáson alapul; én leginkább racionális pragmatista vagyok, és ebből az alapállásból ítélem meg a dolgokat. Ami pedig a kormány mozgásterét illeti: igen, pontosan úgy vélem, egy évvel ezelőtt lett volna mozgásterük, ma már alig van. Tavaly a lengyel sajtó által is közölt nyílt levélben javasoltam a kormánynak, hogy növelje az államháztartás hiányát. Első lépcsőben 50 százalékkal, azaz az addigi 18 milliárd zlotyról 27 milliárdra, ami még mindig „csupán” a GDP 2 százaléka. Ezt az extra összeget pedig fordítsa infrastruktúra-beruházásokra, azaz ezzel a – hangsúlyozom – tervezett és kézben tartott deficittel próbálja meg fenntartani a gazdaság lendületét. Ezt teszi ma Kínától az Egyesült Államokon át Németországig mindenki. A miniszterelnök és a pénzügyminiszter azonban visszautasította a felvetésemet, mondván: az irreális, mivel inflációt gerjesztene, nem hat a ciklus ellenében, és nem is finanszírozható a piacokon. Nem hallgattak rám, pedig már akkor jeleztem, hogy a hiány a gazdaság várható stagnálása következtében mindenképpen elszáll, ám ha nem lépnek idejében, akkor elszalasztják az inflációmentes keresletélénkítés lehetőségét is. Sajnos igazam lett. Azaz, miközben a lengyel gazdaság ma 1 százalék körüli tempóban növekszik, a hiány máris a tavalyi szint háromszorosára ugrott. Ez katasztrófa. Érdekes módon a kormány ma nem hangoztatja, hogy nem lehet finanszírozni ilyen mértékű deficitet.

– Németországot és az Egyesült Államokat említette, azt, ahogyan a Merkel- vagy az Obama-kormányzat kezeli a válságot. Sok neves közgazdász és elemző tart azonban attól, hogy az a zabolátlan állami költekezés, amely ma a fejlett világban zajlik, a jövőt veszélyezteti, és az államok gigantikus eladósodottsága akár néhány éven belül a mostanihoz fogható mértékű krízist generál.

GRZEGORZ W. KOLODKO

■ 60 éves, közgazdászprofesszor, a varsói közgazdasági egyetemen végzett. Szakterületei: a fejlődő gazdaságok, a rendszerek megreformálása és a közpénz ügyek. Jelenleg a varsói Kozminski egyetem égisze alatt működő gazdaságkutató intézet (angol rövidítéssel: TIGER) vezetője.

■ A lengyel kerekasztal-tárgyalások résztvevője, az ország gazdasági reformjainak egyik szülőatyja. A rendszerváltás után 1994 és 2003 között négy baloldali kormányban – Waldemar Pawlak, Józef Oleksy, Włodzimierz Cimoszewicz, illetve Leszek Miller kabinetjében – is betöltötte a pénzügyminiszteri és a miniszterelnök-helyettesi posztot. Ma az IMF, a Világbank, az ENSZ és az OECD tanácsadója.

■ Nős, két felnőtt lánya van. Vegetáriánus, maratoni futó és világutazó: a Föld több mint 140 országában járt már.

– Ez engem is aggaszt. A politikacsinálás művészete azonban éppen abban áll, hogy megtaláljuk a kompromisszumot az egymásnak ellentmondó célok között. A kérdés ugyanis úgy szól, hogy ha a szóban forgó kormányok nem így cselekedtek volna, mi lett volna annak a következménye. Ha Barack Obama nem szánja rá magát a fiskális gazdaságmentő csomagra, vagy ha Angela Merkel nem teszi Németországban ugyanezt, akkor a recesszió, a munkanélküliség és általában a társadalmi következmények sokkal súlyosabbak lennének, mint amilyenek ma. Szó sincs arról, hogy lelkesednék az államháztartási deficit felelőtlen növeléséért. Ön jegyezte meg, hogy négy kormánynak is a pénzügyminisztere voltam – higgye el, tudom, mi az a felelős fiskális politika. A deficit azonban olyan eszköz a gazdaságpolitika kezében, amelyet a mai helyzetben használni kell.

– Igen ám, csak hogy Lengyelországban van még valami, ami gátat szab az állami költekezésnek: az alkotmány. Ha az államadósság mértéke meghaladja a GDP 55 százalékát, kötelezően vissza kell fogni a kormányzati kiadásokat, és a következő év költségvetésében nem lehet deficit. Ön törölné az alkotmányból ezt a paragrafust?

– Semmiképpen sem. Meccs közben nem szabad változtatgatni a játékszabályokat, az nem lenne becsületes. Ráadásul a mai politikai erőviszonyokat tekintetbe véve

gyakorlatilag nem is lenne lehetséges átírni az alkotmányt. Létezik azonban például a „kreatív könyvelés”, azaz van abban némi rugalmasság, hogy mit számítunk bele a deficitbe, és mit nem. A franciák, az olaszok vagy éppen a görögök is megmutatták már, hogy van e téren mozgás. Félreértés ne essék, egyáltalán nem szorgalmazom azt, hogy engedjük szabadjára az államháztartási hiányt. Egyáltalán nem gondolnék ma ilyesmire. Ellenben, ha egy évvel ezelőtt okosan és megfontoltan léptünk volna, akkor jövőre nemhogy még nagyobb, hanem a tavalyinál is kisebb lehetne a deficit. Ma viszont e nélkül is veszélybe került az 55 százalékos limit, mégpedig nem tudatos kormányzati politika részeként, ellenkezőleg, egyszerűen nem voltak képesek kordában tartani az eseményeket.

- *Nem egészen értem: egyfelől az 55 százalékos államadósság-határ szigorú betartását sürgeti, közben „kreatív könyvelést” emleget. Utóbbi úgy hangzik, mint az alkotmány kicselezése.*

- Senkit sem biztatok az alkotmány kicselezésére, és nem javaslom a kreatív könyvelést sem. Viszont még így is annyi lehetőség áll rendelkezésre. El lehet például halasztani egyes kiadásokat, teszem föl adott év december 31-ről a következő év január 1-jére, és máris belül maradtunk az 55 százalékon. Joggal merülhet fel, hogy Lengyelországban – a legtöbb uniós országtól eltérően – még bőven van lehetőség a privatizációra is. A családi ezüst még mindig megvan. Állami kézben vannak például a közmű vállalatok, az energiaszektor cégei, jó néhány biztosítótársaság és pénzintézet, a távközlés java. E vállalatok iránt bizonyosan lenne kereslet a piacon. Csakhogy ez egy igen rossz időszak a privatizációra, hiszen az árak a válság következtében rendkívül nyomottak. Manapság nem tolonganak a tőkeerős befektetők Lengyelországban vagy Magyarországon, arra várva, hogy lecsapjanak bármire, amit a kormány megvételre felkínál. Nem vagyok privatizációellenes. Viszont a magánosítást én kizárólag a versenyképesség és a makrogazdasági hatékonyság növelésének eszközeként tudom elfogadni, nem pedig olyanként, amelynek segítségével betömködjük a költségvetés lyukait. Ez ellentmond a józan észnek. Márpedig a kormányzat arra készül, hogy jövőre 25 milliárd zloty értékben ad el állami javakat.

Kolodko a globális krízisről, új könyve kapcsán

- *Magyarul Megatrendek címmel most megjelent könyvében mit jósol, milyen világ emelkedik ki a jelenlegi globális recesszióból?*

- Ez egy sokkal mélyebb és összetettebb válság, semhogy pusztán recesszióként kezelhetnénk. Közismert, hogy az amerikai pénzügyi szektorból indult útjára, majd áttért a reálgazdaságra, ráadásul a globalizáció, a világméretű kölcsönös függőség következtében Amerikán kívül is. Mára azonban a világgazdaság túljutott a mélyponton, vége a recesszióknak. Ám a válságnak nincs vége. Az ugyanis a gazdaságból a szociális szférába is átvándorolt. Hozzávetőleges számításaim szerint 75–80 millió új munkanélküli van ma a világban a válság előtti állapothoz képest, és az állástalanok száma szerte a világon tovább nő. S a válság a politikát is elérte. Annak magára találása pedig nagyon hosszú időt vesz majd igénybe. Máris itt tombol a legújabb ideológiai és értékválság. Vadonatúj kérdések fogalmazódnak meg, illetve régiek értelmeződnek újra. Mi az emberi tevékenység célja? Mi a

világgazdaság célja? Hogyan koordináljuk az egyes gazdaságpolitikákat immár globális méretekben? A kölcsönös globális függőség már adott, de a felkészült és hatékony gazdaságirányításhoz szükséges intézmények, politikák, egységes értékek még hiányoznak. A mostani válság maga is annak a következménye, hogy ma hiányzik a világból a képesség szembenézni a spontán piaci folyamatok és az azokat

övező intézményi káosz jelentette kihívással. Ez a válság elkerülhető lett volna. Nem három évvel ezelőtt, de harminc évvel ezelőtt biztosan. Akkor azonban nem tettük meg a szükséges lépéseket. Ha pedig minden úgy megy tovább, ahogyan eddig zajlottak a dolgok, újabb hasonló válságok jönnek.

– Egyelőre hiányoznak az Ön által említett új, a globalizált világ kihívásaira választ adó értékek, márpedig a múlt század hasonló válsága világháborúhoz vezetett. Mekkora a politikai veszély ma?

– Ha a jövőt a közelmúlt és a jelen trendjeiből kiindulva próbáljuk meg előre jelezni, akkor komoly veszélyt látok. Ahogyan a könyvemben is írom, a válság által életre hívott változás nem lineáris folyamat. Olyan időket élünk, amikor számos – korántsem csupán gazdasági jellegű – tényező egymásra hatásából alakul ki a világ új politikai, biztonsági, demográfiai, kulturális struktúrája. Mindebben azonban én nem a veszélyt, hanem az esélyt igyekszem felfedezni. Persze nem felejtsem el: a dolgok természete, hogy kiszabadulnak az ellenőrzés alól, különösen olyankor, amikor annyi minden történik egyszerre a világban, mint manapság. A lényeg: készen kell lennünk a fekete forgatókönyvekre is, hogy megakadályozhassuk azok bekövetkeztét.